

La tercera majoria

L'escenari polític valencià després de les eleccions de 2003

Manuel Muñoz

Els mesos previs a les darreres eleccions autonòmiques i municipals al País Valencià havien fet concebre la falsa expectativa que podria esdevenir-se un canvi polític que acabaria el llarg mandat del Partit Popular a la Generalitat. Els continus errors del Govern espanyol de José María Aznar, com ara l'escàndol del *Prestige* o el suport a George Bush i Tony Blair en la invasió d'Iraq, havien generat una contestació popular massiva, i el rebuig a la guerra havia fet possibles manifestacions històriques a la ciutat de València.

Aquestes eleccions, a més, tenien lloc amb un panorama polític aparentment molt diferent del corresponent a les anteriors. El Partit Popular es trobava sense el candidat que havia guanyat les dues darreres convocatòries electorals, Eduardo Zaplana, que un any abans dels comicis havia decidit canviar la presidència de la Generalitat Valenciana —que sempre considerà un mitjà i no un fi polític— pel Ministeri de Treball i Afers Socials del Govern espanyol. La figura de Francisco Camps, sens dubte menys conegut popu-

larment que Zaplana, semblava més feble, i això podia posar en perill que el PP repetís la majoria absoluta a les Corts Valencianes, bé que la que tenia abans de les eleccions era ben baldera, ja que gaudia de 49 escons en un Parlament de 89; és a dir, quatre escons per sobre de la majoria absoluta. La resta del Parlament es repartia amb 35 escons per al Partit Socialista del País Valencià i cinc per a Esquerra Unida. Camps havia estat regidor a l'Ajuntament de València, conseller d'Educació i Cultura, delegat del Govern a València i vicepresident del Congrés dels Diputats, però la curta permanència en aquests tres últims càrrecs li havia donat un caire de provisionalitat política no gens afavoridor per a la seua imatge pública.

LA CAIGUDA D'UNIO VALENCIANA

D'altra banda, les eleccions de 1999 havien comportat la desaparició de les Corts de l'anticatalanista Unió Valenciana, que havia mantingut una presència permanent a la Cambra des del 1983 i que va passar de tenir la presidència del Parlament (en la persona d'Hèctor Villalba, en funció de l'anomenat «pacte del pollastre» amb el PP) a caure directament al carrer de l'extra-

Manuel Muñoz és periodista, cap de redacció de Política del diari *Levante-EMV*. Anteriorment ha estat delegat d'*El País* a València, director del Centre de TVE a Múrcia, i director del Palau de la Música de València.

parlamentarisme. El Bloc Nacionalista Valencià de Pere Mayor, amb la millor marca electoral de la seua història (102.667 vots, el 4,51 %) no havia aconseguit superar la barrera del 5 % que fixa l'Estatut d'Autonomia per a poder obtenir representació a les Corts Valencianes.

Després de la derrota del president socialista de la Generalitat Joan Lleras en les eleccions de 1995, el PSPV havia travessat una forta crisi de lideratge. Lleras havia comès l'important error polític d'abandonar el càrrec de portaveu socialista a les Corts Valencianes per exercir a Madrid com a ministre d'Administracions Públiques en l'últim i agonitzant Govern de Felipe González, que cauria l'any següent davant la primera i escassa victòria electoral d'Aznar. A València l'exministre Antoni Asunción i el líder del corrent Esquerra Socialista, i excol·laborador de Salvador Allende, Vicent Garcés organitzaven l'oposició interna, a la qual se sumà a darrera hora l'exconseller d'Educació Joan Romero. Aquest fou elegit secretari general per tres vots de diferència al juliol de 1997 enfront del candidat lermista Antonio Moreno. Romero conduí un partit sacsejat per contínues turbulències internes, amb una oposició animada pel secretari d'Organització del PSOE, Ciprià Ciscar, fins que dimití a les portes de les eleccions. Fou substituït per Antoni Asunción, que, malgrat la pujada del PP, aconseguí millorar en tres escons el darrer resultat de Lleras en els comicis de 1999. Asunción havia quedat en segon lloc, per darrere de Romero i per davant de l'exalcaldessa de València i expresidenta de la diputació de València, Clementina Ródenas, en les primeres eleccions primàries a candidat a la Generalitat que celebrà el PSPV en la seua història.

Quatre anys després, Asunción havia desaparegut del panorama polític valencià, ja que dimití quan no va aconseguir la secretaria general del partit en el congrés extraordinari d'octubre de 1999 perquè havia estat vetat directament per Joaquín Almunia, aleshores secretari general del PSOE, i indirectament per l'expresident del Govern Felipe González. Aquest no li ha perdonat mai la decisió autònoma de dimitir com a ministre de l'Interior quan l'exdirector general de la Guàrdia Civil va fugir de la justícia espanyola el 1993. El candidat socialista, Joan Ignasi Pla, havia encetat un període de calma interna després del congrés d'Alacant de 2002 que l'elegí secretari general, i d'haver guanyat àmpliament les eleccions primàries a Ciprià Ciscar per a ser candidat a presidir la Generalitat.

Aquesta pau interna entre els socialistes se sumava a les serioses dificultats d'imatge pública que patia el Partit Popular. A més, el lentíssim però sostingut creixement que experimentava el Bloc Nacionalista podia fer pensar que en aquesta convocatòria els nacionalistes aconseguirien superar la tanca del 5 % i obtindrien representació parlamentària. Aquesta barrera del 5 % havia estat una exigència —amb el suport del PSOE— de l'exvicepresident del Govern amb Adolfo Suárez i expresident de la Unión de Centro Democrático del Reino de Valencia, Fernando Abril Martorell, durant la negociació de l'Estatut d'Autonomia que s'aprovà accidentadament el 1982. Abril havia expressat reiteradament la finalitat d'impedir amb aquesta limitació la presència de nacionalistes al Parlament valencià i fins ara s'ha mostrat extraordinàriament efectiva per a tancar sistemàticament l'entrada a les

Corts al minoritari nacionalisme valencià del Bloc, tot i que ha fet importants concessions en els darrers temps amb relació al pensament fusterià de l'antiga Unitat del Poble Valencià de la qual procedeix.

L'Entesa, coalició encapçalada per Esquerra Unida, d'altra banda, semblava con jurar el perill de quedar fora de les Corts que algunes enquestes havien apuntat, gràcies a l'efecte de les campanyes antibel·licistes. Així, no semblava de cap manera impossible que es donàs un panorama postelectoral amb el PP perdent per poc la majoria absoluta. Aquesta eventualitat obria la porta a un pacte de govern o de legislatura entre socialistes, l'Entesa i el Bloc, amb Pla com a president. Un pacte a la balear, com el que s'acabaria, també el 25 de maig, arran de la majoria absoluta del PP a les Illes. El partit de la dreta ho jugava tot a una carta, ja que perdre la majoria absoluta era no governar. La possibilitat que Unió Valenciana tornàs al Parlament i es produís la reedició del «pacte del pollastre» era senzillament impensable, ja que l'espai polític de l'anticatalanisme l'anaven vampiritzant els populars.

LA CARTA GUANYADORA

El PP, això no obstant, tenia la carta que feia el repòquer. El resultat del 25-M donà a la candidatura de Francisco Camps 48 escons, només un per sota del darrer resultat de Zaplana. El PSPV n'obtingué 35, els mateixos que quatre anys enrere, i l'Entesa, amb un moderat increment de sufragis, aconseguí situar-se amb sis, un escó per sobre dels cinc que tenia abans. Tanmateix, aquest resultat trigà a quedar establert i és definitiu després d'una sentència

del Tribunal Constitucional feta pública el darrer 19 de juliol, ja que el sisè escó de l'Entesa, a costa del 36è inicialment adjudicat al PSPV, es va guanyar gràcies a la presentació de recursos judicials.

Així doncs, el panorama de les Corts Valencianes, quatre anys després de la primera majoria del PP, no és gaire diferent del que donaren les eleccions de 1999. Amb una participació superior al 72 %, més de quatre punts per damunt del 68 % de 1999, el Partit Socialista creixia 107.115 vots (de 767.442 el 1999 a 874.557 el 2003), però aquest augment no era prou ni per a avançar un escó respecte del resultat anterior. Amb un creixement de 17.487 vots (de 136.836 a 154.323) l'Entesa sí que obtenia rendibilitat parlamentària, ja que passava dels cinc d'Esquerra Unida als sis d'ara. El PP –i aquesta és la clau principal del resultat– mostrà que el deteriorament del poder que pateix és molt minso, perquè també creix en termes absoluts, en haver aconseguit 63.777 vots més que el 1999 (de 1.083.306 a 1.147.083). La coalició Bloc Nacionalista-Esquerra Verda, tot i recollir 11.650 votants més que el 1999 (de 102.673 a 114.122) no passava del 4,6 % i restava novament fora del Parlament valencià.¹

Tota l'esquerra valenciana havia posat les seues il·lusions de canvi en una davallada important del PP que finalment no es produïa. Si mesos, i fins i tot setmanes, abans de les eleccions es podia pensar que seria així, les enquestes publicades pels diaris el diumenge anterior a les eleccions deixaven molt clar, amb evidents coincidències, no sols quin en seria el resultat, sinó també les raons d'aquest resultat. I la principal era l'elevat grau de satisfacció

amb la gestió del PP que manifestaven els ciutadans en els sondejos. D'una mostra de quatre enquestes (les d'Emer-GFK, Instituto Opina, Sigma-Dos i Instituto Insight), cap no preveia un resultat per al PP per sota dels 45 escons ni un percentatge inferior al 46 % (en realitat arribà al 47 %). Tampoc no hi havia expectatives per als socialistes per sobre dels 38 diputats. Totes quatre marcaven la continuïtat de l'Entesa al Parlament, encara que sols Emer-GFK contemplava la possibilitat màxima de sis escons per a aquesta formació, i totes coincidien també a assenyalar l'esfondrament definitiu d'Unió Valenciana. Amb els resultats definitius, aquest partit fou l'únic dels analitzats en aquest article que patí una forta davallada de sufragis: de 105.987 a 72.594, 33.393 vots menys, sempre —com en les xifres anteriors— segons els resultats definitius.

LES CAUSES

La majoria de l'electorat no tenia, doncs, dies abans del 25 una percepció negativa de la gestió del Partit Popular a la Generalitat Valenciana, i això, juntament amb l'escassa il·lusió de canvi que aconseguí generar el partit dels socialistes valencians, és el que produí la renovació de la majoria absoluta del PP i l'estancament del PSPV malgrat la pau interna i la indubtable imatge d'estabilitat projectada. Una pau interna i una estabilitat, però, que no havien anat acompanyades d'una veritable capacitat de generar il·lusió de canvi.

Les causes són, a parer meu, fonamentalment quatre: 1) La situació econòmica és, almenys pel que fa a la percepció popular, positiva. No és fàcil que la societat

senta la necessitat de canviar de governants quan considera que l'economia va bé. 2) Els governs d'Eduardo Zaplana han mostrat un interès especial per guanyar terreny en allò que s'anomena el centre polític, mirant de projectar una imatge de preocupació social i de millora dels serveis públics. També és «centrista» la imatge de superació dels conflictes que dóna, per exemple, la malaurada Acadèmia Valenciana de la Llengua, aconseguida amb l'ajut del PSPV *ad maiorem gloriam* del PP. La majoria de la societat valenciana no té ni poca ni molta preocupació per la llengua, però probablement té la percepció que la creació d'aquest monstre, des del punt de vista científic, ha suposat la superació d'un llarg conflicte social. Aquest era probablement l'objectiu de Zaplana quan es va decidir a encetar el procés de crear-la i, des del punt de vista polític, ha estat un gran encert per a ell i el PP, que n'han estat els principals beneficiaris. 3) Al mateix temps, els populars han jugat a menjar-li el terreny —i els militants— a Unió Valenciana amb periòdics i calculats gestos anticatalanistes per tal d'assegurar-se la mort política del partit que fundà Vicente González Lizondo.³ 4) Les crítiques de l'oposició, fonamentalment els socialistes, s'han centrat en aspectes de difícil percepció popular majoritària, com ara l'elevadíssim —i preocupant— deute de la Generalitat, o les privatitzacions de serveis públics. Després tornaré sobre aquests aspectes en analitzar les reaccions dels partits davant els resultats.

EL PANORAMA MUNICIPAL

Si les eleccions autonòmiques no pinten un paisatge polític gaire diferent del que

donaren les de 1999, en el cas de les municipals la situació és molt semblant. En termes globals, el PSPV creix de 784.246 vots (34,5 %) a 855.001 (35 %) i passa de 2.026 regidors a 2.066. Però, com a les Corts, també el PP puja de 983.635 sufragis (43,2 %) a 1.051.675 (43 %). En regidors va de 2.523 a 2.552. L'avanç més espectacular en el terreny municipal és el del Bloc Nacionalista-Esquerra Verda, que passa de 228 a 298 regidors i consolida la seua posició de tercera força municipal en pujar d'111.759 (4,9 %) a 139.496 (5,7 %). Però precisament això revela el fracàs de l'intent de traslladar el sufragi municipal a l'autonòmic. Si tots els votants municipals del Bloc haguessen donat suport mecànicament a les candidatures autonòmiques, aquesta formació hauria superat àmpliament el llindar del 5 % necessari per a obtenir representació parlamentària.

Pel que fa a l'Entesa, puja dels 134.893 vots que havia obtingut Esquerra Unida del País Valencià (5,9 %) a 146.568 (6 %), i passa de 169 a 171 regidors. Encara que cal tenir en compte que PSPV i Esquerra Unida obtingueren 36 regidors en una coalició amb aquestes sigles i els socialistes en sumen 8 més d'una altra coalició amb independents.²

Els pactes feren que el PSPV guanyàs 34 alcaldies més que el 1999 i el PP en perdés 14, mentre que Unió Valenciana en perdia 11 i passava de 13 a 2.⁴ Tot i això, el panorama global no és molt diferent. El PP manté la majoria absoluta a les tres capitals de província i també a les tres diputacions. Guanyà alguna ciutat important, com ara Alzira, abans d'alcalde socialista, però també en va perdre alguna altra de significativa, com és el cas de Sagunt.

És significatiu el cas del Bloc, que aconseguí més regidors que l'Entesa, tot i tenir menys vots, gràcies al repartiment territorial de les seues candidatures. El problema que no aconsegueix superar aquest partit és l'escassa penetració en tres de les quatre grans ciutats: Elx, Alacant i València, la qual cosa frena les seues aspiracions polítiques. Aquests tres nuclis es mostren impenetrables a un grau mínimament estimable de consciència nacional. Malgrat les seues darreres concessions, que han inclòs la propaganda electoral en castellà, el Bloc continua instal·lat electoralment només a les comarques catalanoparlants del País Valencià.

LES PERSPECTIVES

Després dels resultats de les eleccions, el president del Bloc Nacionalista, Pere Mayor, féu una important autocrítica i posà el seu càrrec a disposició del partit i probablement no continuarà. El mateix féu José María Chiquillo, president d'Unió Valenciana, i la seua formació decidí confirmar-lo, de manera que continuarà sent l'administrador del naufragi polític progressiu de les restes sens nord del blaverisme polític.

El que sorprèn, tanmateix, al Partit Socialista és que aquesta autocrítica no s'ha produït. Fins i tot el secretari general, Joan Ignasi Pla, parlà del «bon camí» pel qual marxa el partit l'endemà de les eleccions. Aquesta complaença en el fracàs fa pensar que serà difícil que les coses canvien al si del PSPV, i així projecta la possibilitat d'un resultat en les pròximes eleccions generals al País Valencià semblant a les de 2000,

amb un PP superant les seues pròpies xifres autonòmiques, com va fer el 2000. I si, com sembla probable, Pla aconseguix posar l'expresident Joan Lerma de cap de llista per València, aquest resultat serà més possible encara.

Si Pla i la direcció no han encetat el camí de la rectificació, alguns militants semblen estar posant les bases per a canvis, encara que no siguen a millor. A Alacant es produí una rebel·lió en l'elecció de diputats provincials que es tancà amb l'expulsió dels rebels i l'existència d'un grup socialista independent a la Diputació. Pel que fa a València, les pressions dels sectors més pròxims a Lerma conduïren Pla a incomplir el pacte de nomenar portaveu a la Diputació el vicesecretari general, José Luis Ábalos. La llavor de futurs conflictes s'ha sembrat i cal pensar que el pròxim congrés, previst per a abans de l'estiu de 2004, no serà tranquil i pot acabar amb l'era Pla.

Per la seua part, el nou president Francisco Camps començà el mandat amb gestos d'un «valencianisme» que cal esperar a veure com es concreta per a poder analitzar-lo correctament. Fou el primer president autonòmic que va fer íntegrament en llengua autòctona el discurs d'investidura davant les Corts Valencianes i que volgué jurar el càrrec sobre els Furs, en un gest polític sense precedents. D'altra banda, algunes de les decisions de membres del seu equip, com ara Esteban González Pons, titular d'Educació i Cultura, marquen un clar trencament amb les polítiques d'Eduardo Zaplana. González Pons i Camps condemnaren pràcticament amb els seus gestos d'acostament a les universitats la política d'esquena girada que man-

tenia Zaplana. També ha estat González Pons el protagonista de la decisió més cridanera del nou Govern: descartar l'espectacular reforma de l'Institut Valencià d'Art Modern per donar prioritat a la construcció d'escoles i posar fi als barracons escolars.

La mateixa decisió de portar a València dos personatges polítics com ara González Pons i Gerardo Camps, que tenien responsabilitats importants a Madrid⁵ suposa un enfocament de la política contrari al de Zaplana, l'objectiu del qual no ha estat mai València sinó Madrid. Camps ha fet la impressió d'invertir aquest ordre de prioritats territorials.

El Govern de Camps té, doncs, un caire diferent dels de Zaplana, especialment pel que fa als consellers més pròxims al nou president (González Pons i Gerardo Camps), però també s'ha de pensar que la seua política està marcada per la greu situació financera que pateix la Generalitat en funció de la trajectòria de malbaratament desenvolupada per l'actual ministre de Treball quan era president. Zaplana, sens dubte, governava com la cigala del conte de Perrault, sense estalviar per a l'hivern. Potser perquè pensava que, quan arribaria, passades dues raonables legislatures, correspondria al PSPV d'administrar la penúria. El problema –per al Partit Popular, més que no per al mateix Zaplana, que ja és a Madrid i potser no pensa tornar a València– és que calculà malament i continua governant el PP.

D'altra banda, l'actual president valencià té importants diferències personals amb el seu antecessor. De 40 anys, casat, amb tres fills, catòlic militant i fanàtic del València CF, destaquen els que el coneixen

bé que, a diferència de Zaplana, Camps és un polític amb marcada ideologia i amb un sentit moral de la vida. L'actual ministre de Treball, per contra, ha demostrat reiteradament que no té prejudicis ideològics. De fet, la major part dels seus principals col·laboradors (allò que alguns anomenen la Jove Guàrdia de Zaplana) han estat persones d'extracció diversa, però majoritàriament no procedents de l'antiga Alianza Popular ni del PP. El cas més significatiu n'és l'actual conseller d'Ordenació del Territori i Vivenda, Rafael Blasco, ideòleg de Zaplana i artífex del seu discurs polític marcadament socialdemòcrata, qui va ser conseller socialista⁶ i abans militant del Front Revolucionari Antifeixista i Patriota (FRAP). Però també es pot parlar, per exemple, d'Alícia de Miguel, metgessa i exdirectora del Centre de Transfusions de la Generalitat, que no havia militat mai en el PP fins que Zaplana la nomenà portaveu del Consell.

El primer govern de Camps a la Generalitat conté una barreja potser difícil de conciliar, entre Jove Guàrdia de Zaplana i fidels col·laboradors de Camps. Amb la dificultat afegida de la manca de recursos financers fruit de l'alegre balafament de Zaplana. Moltes dificultats, és cert, però compensades pel fet que al partit socialista valencià no hi ha indicis de veritable oposició. ▢

1. Resultats definitius establerts pel Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana.
2. Resultats provisionals municipals oferits per la Generalitat Valenciana.
3. Entre d'altres, Maria Àngels Ramon-Llin, Fernando Giner, Vicent Ferrer, Rafael Ferraro, Alfonso Novo, Mayrén Beneyto, Juan Vicente Jurado, etcètera.
4. *Levante-EMV* del 16 de juny de 2003.
5. González Pons era portaveu del PP al Senat i Gerardo Camps, secretari d'Estat per a la Seguretat Social.
6. Fins que el destituí Joan Lerma el 1990 arran de l'escàndol Lacroix, per presumpta corrupció en la cessió de terrenys, de la qual fou absolt pels tribunals per defectes de forma.